

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5503]-EXT-1

M.A. (Part I) EXAMINATION, 2019

(For External)

POLITICAL SCIENCE

PO-C1 : Political Theory

PO-C4 : Comparative Politics

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

- N.B. :—** (i) All questions are compulsory.
(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *one* of the following : [20]
 - (a) Write the meaning of the terms 'Liberty' and 'Equality'. Explain the nature and types of them.
 - (b) Give the meaning of the term Political Theory and discuss liberal perspective on Political Theory.
2. Answer any *one* of the following : [20]
 - (a) Define the term 'Political Theory'. Explain its nature and significance.
 - (b) What is Justice ? Explain John Rawls Theory of Justice.
3. Answer any *one* of the following : [20]
 - (a) Discuss in detail changing nature and federalism.
 - (b) Critically evaluate the changing nature and role of bureaucracy in Modern Governmental structure.

P.T.O.

4. Answer any *one* of the following : [20]

- (a) Critically examine the role, features and importance of Social Movement as a non-state Political Process.
- (b) Define the term Non-Democratic System. Discuss its nature and features.

5. Write short notes on (any *four*) : [20]

- (a) Bases of Political Obligation
- (b) Liberal theory of Democracy
- (c) Marxist perspective on Political Theory.
- (d) Changing role and nature of political parties
- (e) System approach to study of comparative politics
- (f) Causes of the emergence of political modernization and development.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणताही **एक** प्रश्न सोडवा : [20]

- (अ) 'स्वातंत्र्य' आणि 'समता' संकल्पनांचा अर्थ सांगून त्यांचे स्वरूप आणि प्रकार स्पष्ट करा.
- (ब) राजकीय सिद्धांत संकल्पनेचा अर्थ सांगून त्याच्या उदारमतवादी परिप्रेक्ष्याची चर्चा करा.

2. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]
- (अ) 'राजकीय सिद्धांत' संकल्पनेची व्याख्या लिहून त्याचे स्वरूप आणि महत्व स्पष्ट करा.
- (ब) न्याय म्हणजे काय हे सांगून जॉन रॉल्सचा न्यायविषयक सिद्धांत स्पष्ट करा.
3. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]
- (अ) संघराज्याच्या बदलत्या स्वरूपावर सविस्तर चर्चा करा.
- (ब) आधुनिक शासकीय संरचनेतील नोकरशाहीच्या बदलत्या स्वरूपाचे आणि भूमिकेचे चिकित्सक परीक्षण करा.
4. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]
- (अ) एक बिगर राज्य राजकीय प्रक्रियेचा एक महत्वाचा घटक म्हणून सामाजिक चळवळीची भूमिका, वैशिष्ट्ये आणि महत्व यांचे चिकित्सक परीक्षण करा.
- (ब) बिगर लोकशाही व्यवस्था संकल्पनेची व्याख्या लिहून त्याचे स्वरूप आणि वैशिष्ट्ये यांची चर्चा करा.
5. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]
- (अ) राजकीय उत्तरदायित्वाचे आधार
- (ब) लोकशाहीचे उदारमतवादी सिद्धांत
- (क) राजकीय सिद्धांताचा मार्क्सवादी परिप्रेक्ष्य
- (ड) राजकीय पक्षांची बदलती भूमिका आणि स्वरूप
- (इ) तुलनात्मक राज्यशास्त्राच्या अभ्यासाचा व्यवस्थावादी दृष्टिकोन
- (फ) राजकीय आधुनिकीकरण आणि राजकीय विकासाच्या उदयाची कारणे.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5503]-EXT-10

M.A. (Part II) EXAMINATION, 2019

(For External)

POLITICAL SCIENCE

PO-C9 : Theory of International Relations

PO-C12 : Political Participation

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

- N.B. :—** (i) All questions are compulsory.
(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *one* of the following : [20]
 - (a) Discuss Marxist contribution to the study of International Relations.
 - (b) Critically examine Geopolitical theory of International Relations.
2. Answer any *one* of the following : [20]
 - (a) Discuss the positivist and post positivist debates in International Relations.
 - (b) Explain the meaning, techniques and importance of Behaviouralism to study International Relations.
3. Answer any *one* of the following : [20]
 - (a) Define the term political participation and discuss the various causes and benefits of it.
 - (b) Comment on the relationship between political socialization and political participation.

P.T.O.

4. Answer any *one* of the following : [20]

- (a) Discuss the role of Media in framing the public opinion.
- (b) Define New Social Movement. Discuss features of New Social Movement.

5. Write short notes on (any *four*) : [20]

- (a) Gender issues
- (b) Conflict theories
- (c) Causes of the end of cold war
- (d) Extent of women's participation
- (e) Forms of collective violence
- (f) Typologies of social movements.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

- (अ) आंतरराष्ट्रीय संबंधांच्या अभ्यासाला झालेल्या मार्क्सच्या योगदानाची चर्चा करा.
- (ब) आंतरराष्ट्रीय संबंधांच्या अभ्यासाच्या भूराजकीय सिद्धांताचे चिकीत्सक परीक्षण करा.

2. खालीलपैकी कोणताही **एक** प्रश्न सोडवा : [20]

- (अ) आंतरराष्ट्रीय संबंधांच्या अभ्यासातील प्रत्यक्षवाद आणि उत्तर प्रत्यक्षवाद यातील वादाची चर्चा करा.
- (ब) आंतरराष्ट्रीय संबंधांच्या अभ्यासाच्या वर्तनवादी सिद्धांताचा अर्थ सांगून तंत्रे आणि महत्व स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]
- (अ) राजकीय सहभाग या संज्ञेची व्याख्या लिहून राजकीय सहभाग घेण्याच्या कारणांची आणि फायद्यांची चर्चा करा.
- (ब) राजकीय सामाजिकरण आणि राजकीय सहभाग यांतील परस्परसंबंधांवर भाष्य करा.
4. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]
- (अ) लोकमत 'जडणघडणीतील प्रसारमाध्यमांची भूमिका' यावर चर्चा करा.
- (ब) नवीन सामाजिक चळवळीची व्याख्या देऊन नवीन सामाजिक चळवळींची वैशिष्ट्ये लिहा.
5. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]
- (अ) लिंगभावाचे मुद्दे
- (ब) संघर्षाचा सिद्धांत
- (क) शीतयुद्ध समाप्तीची कारणे
- (ड) महिला सहभागाची व्याप्ती
- (इ) सामूहिक हिंसेचे प्रकार
- (फ) सामाजिक चळवळींचे प्रकार.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5503]-EXT-11

M.A. (Part-II) EXAMINATION, 2019

(For External)

POLITICAL SCIENCE

(PO-09 : Comparative Politics-II)

(PO-013 : Political Thoughts of Dr. Ambedkar)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *one* of the following : [20]

(a) Discuss the structure of party system in Pakistan.

Or

(b) Discuss constitution making process in Nepal.

2. Answer any *one* of the following : [20]

(a) Discuss the role of Political Parties in the Nation-building process in Sri Lanka.

Or

(b) Discuss Bangladesh freedom struggle.

3. Answer any *one* question of the following : [20]

(a) Discuss the intellectual foundations of Dr. Ambedkar's thought.

Or

(b) Discuss Dr. Ambedkar's views on caste system.

P.T.O.

4. Answer any *one* of the following : [20]

(a) Discuss Dr. Ambedkar's views on Indian Constitution.

Or

(b) Discuss Dr. Ambedkar's views on Liberal Democracy.

5. Answer any *four* short notes on : [20]

(a) Electoral performance of Paksitan Peoples Party (PPP)

(b) Awami League in Bangladesh

(c) Politics of Ethnicity in Sri Lanka

(d) Dr. Ambedkar on Untouchability

(e) Dr. Ambedkar on Buddhism

(f) Dr. Ambedkar on state.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे उत्तर द्या : [20]

(अ) पाकिस्तानामधील पक्षपद्धतीची संरचना स्पष्ट करा.

किंवा

(ब) नेपाळमधील घटना निर्मितीची चर्चा करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे उत्तर द्या : [20]

(अ) श्रीलंकेतील राष्ट्रउभारणीच्या प्रक्रियेतील राजकीय पक्षांच्या भूमिकेची चर्चा करा.

किंवा

(ब) बांगलादेशाच्या स्वातंत्र्य संघर्षाची चर्चा करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे उत्तर द्या : [20]
(अ) डॉ. आंबेडकरांच्या विचारांच्या वैचारिक बैठकीची चर्चा करा.
किंवा
(ब) डॉ. आंबेडकरांच्या जातीय व्यवस्थेविषयी विचारांची चर्चा करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे उत्तर द्या : [20]
(अ) भारतीय राज्यघटनाविषयी डॉ. आंबेडकरांच्या विचारांची चर्चा करा.
किंवा
(ब) डॉ. आंबेडकरांच्या उदारमतवादी लोकशाहीविषयी विचारांची चर्चा करा.
5. खालीलपैकी कोणत्याही चारवर थोडक्यात टीपा लिहा : [20]
(अ) पाकिस्तान पीपल्स पार्टीचे निवडणूकीतील कार्य
(ब) बांगलादेशातील अवामी लिग
(क) श्रीलंकेतील वांशिक राजकारण
(ड) डॉ. आंबेडकरांचे अस्पृश्यतेविषयी विचार
(इ) बौद्धवादावरील डॉ. आंबेडकर यांचे विचार
(फ) राज्याविषयी डॉ. आंबेडकर यांचे विचार.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5503]-EXT-12

M.A. (Part-II) EXAMINATION, 2019

(For External)

POLITICAL SCIENCE

(PO-10 : Indian Administration

PO-014 : Party System in India)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) All questions are compulsory.
(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *one* of the following : [20]
 - (a) Explain the role of Chief Minister in the Council of Ministers.
 - Or*
 - (b) Explain the challenges before Indian Administration.
2. Attempt any *one* of the following : [20]
 - (a) Explain the functions of the cabinet secretariat.
 - Or*
 - (b) Explain the features of Indian Administration during the British Rule.
3. Answer any *one* of the following : [20]
 - (a) Explain the role played by leftists parties in Indian Politics.
 - Or*
 - (b) Explain the influence of caste on Indian Politics.

P.T.O.

4. Answer any *one* of the following : [20]

(a) Explain the features of regional parties after 1977.

Or

(b) Explain the status of BJP after 1999.

5. Answer any *four* of the following : [20]

(a) National Development Council

(b) Right to Information Act

(c) E. Governance

(d) Dominant Party System

(e) Role of Jan Sangh in Indian Politics

(f) Aam Aadmi Party.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

(अ) मुख्यमंत्र्याची मंत्रीमंडळातील भूमिका स्पष्ट करा.

किंवा

(ब) भारतीय प्रशासनापुढील आव्हाने स्पष्ट करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

(अ) केंद्रिय सचिवालयाची कार्ये सांगा.

किंवा

(ब) ब्रिटीश राजवटीतील भारतीय प्रशासनाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

(अ) भारतीय राजकारणातील डाव्या पक्षांची भूमिका स्पष्ट करा.

किंवा

(ब) भारतीय राजकारणावरील जातीचा प्रभाव विशद करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

(अ) 1977 नंतरच्या प्रादेशिक पक्षांची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

किंवा

(ब) 1977 नंतरचे भाजपचे स्थान स्पष्ट करा.

5. खालीलपैकी कोणत्याही **चार** टीपा लिहा : [20]

(अ) राष्ट्रीय विकास परिषद

(ब) माहितीचा अधिकार

(क) ई-गव्हर्नन्स

(ड) प्रबल पक्षपद्धती

(इ) भारतीय राजकारणातील जनसंघाची भूमिका

(फ) आम आदमी पक्ष.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5503]-EXT-13

M.A. (Part-II) EXAMINATION, 2019

(For External)

POLITICAL SCIENCE

(PO-011 : Politics of Non-Democratic Regimes)

(PO-015 : Conflict and Co-operation in Asia Pacific Region)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Answer any *one* of the following : [20]
 - (a) Write an essay on 'Issues of Economics Development in Non-Democratic Regimes'.
 - (b) Describe the nature and features of Democratic Regimes.
2. Answer any *one* of the following : [20]
 - (a) Discuss the role of legitimacy and control in non-democratic regimes.
 - (b) Explain various types of non-democratic regimes.
3. Answer any *one* question of the following : [20]
 - (a) Take a brief review of the role of Asia Pacific countries in the United Nations.
 - (b) Discuss the issues of conflict between Japan and China.

P.T.O.

4. Answer any *one* question of the following : [20]

- (a) Explain the meaning, nature and role of New Regional Order. Discuss security as important factor in framing new regional order.
- (b) Write an essay on 'China as emerging power in the world politics.'

5. Write short notes on (any *four*) : [20]

- (a) Nature of non-democratic Regimes
- (b) Process of Democratization
- (c) Differentiate the Democratic and non-democratic regimes
- (d) Conflict issues between USA and Russia
- (e) Role of small powers in Asia pacific Region
- (f) Economic resurgence in Asia pacific region.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणताही **एक** प्रश्न सोडवा : [20]

- (अ) बिगर लोकशाही राजवटीतील आर्थिक विकासाचे प्रश्ने, यावर निबंध लिहा.
- (ब) लोकशाही राजवटीचे स्वरूप आणि वैशिष्ट्ये यांचे वर्णन लिहा.

2. खालीलपैकी कोणताही **एक** प्रश्न सोडवा : [20]

- (अ) लोकशाही राजवटीतील अधिमान्यता आणि नियंत्रण यांची भूमिका यावर चर्चा करा.
- (ब) बिगर लोकशाही राजवटीचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]
(अ) संयुक्त राष्ट्रांमध्ये आशिया पॅसिफिक देशांनी घेतलेल्या भूमिकेचा थोडक्यात आढावा घ्या.
(ब) जपान व चीन मधील संघर्षाच्या मुद्द्यांची चर्चा करा.
4. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]
(अ) नवीन विभागीय व्यवस्थेचा अर्थ सांगून स्वरूप आणि भूमिका स्पष्ट करा नवीन विभागीय व्यवस्थेच्या जडणघडणीतील 'सुरक्षितता' या महत्वाच्या घटकाची चर्चा करा.
(ब) 'जागतिक राजकारणातील चीन एक उदयोन्मुख सत्ता !' यावर निबंध लिहा.
5. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]
(अ) बिगर लोकशाही राजवटीचे स्वरूप
(ब) लोकशाहीकरण प्रक्रिया
(क) लोकशाही आणि बिगर लोकशाही राजवटीतील फरक लिहा
(ड) अमेरिका आणि रशियातील संघर्षाचे मुद्दे
(इ) आशिया पॅसिफिक विभागातील लहान सत्तांची भूमिका
(फ) आशिया पॅसिफिक विभागातील आर्थिक पुनरुत्थान.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5503]-EXT-14

M.A. (Part II) EXAMINATION, 2019

(For External)

POLITICAL SCIENCE

PO-012 : Research Methods of Political Science

PO-016 : Political Economy of India

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

- N.B. :—** (i) All questions are compulsory.
(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *one* of the following : [20]
(a) What is research ? What are its objectives ?
Or
(b) What is Hypothesis ? Explain its uses in Research.
2. Answer any *one* of the following : [20]
(a) Explain the process of Report Writing.
Or
(b) Discuss the techniques of data analysis.
3. Answer any *one* of the following : [20]
(a) Define the term Globalization and explain its effects on Indian state.
Or
(b) Explain the question of state autonomy.

P.T.O.

4. Answer any *one* of the following : [20]

(a) Give a review of the planning as strategy for development.

Or

(b) Explain the role of ruling classes in the political economy of India.

5. Answer any *four* short notes : [20]

(a) Significance of research design

(b) Review of literature

(c) Need of Bibliography in Research Report.

(d) Politics of Middle class

(e) Intra-state inequalities

(f) Privatization.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

(अ) संशोधन म्हणजे काय ? संशोधनाची उद्दिष्टे काय आहेत ?

किंवा

(ब) गृहितक म्हणजे काय ? संशोधनातील गृहितकाचे महत्त्व स्पष्ट करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

(अ) अहवाल लिखनाची प्रक्रिया स्पष्ट करा.

किंवा

(ब) माहिती विश्लेषणाच्या तंत्रांची चर्चा करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

(अ) जागतिकीरण यासंज्ञेची व्याख्या करा. भारतीय राज्यसंस्थेवर त्याचे झालेले परिणाम स्पष्ट करा.

किंवा

(ब) राज्याच्या स्वायत्ततेचा प्रश्न स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

(अ) विकासासाठीचे धोरण म्हणून नियोजनाचा आढावा घ्या.

किंवा

(ब) भारतातील राजकीय अर्थव्यवस्थेतील सत्ताधारी वर्गाची भूमिका स्पष्ट करा.

5. खालीलपैकी कोणत्याही चार टीपा लिहा : [20]

(अ) संशोधन आराखाड्याचे महत्त्व

(ब) संशोधन साहित्याचा आढावा

(क) संशोधन अहवालामधील संदर्भसूचीचे महत्त्व

(ड) मध्यम वर्गाचे राजकारण

(इ) राज्यांतर्गत विषमता

(फ) खाजगीकरण.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5503]-EXT-2

M.A. (Part I) EXAMINATION, 2019

(For External)

POLITICAL SCIENCE

PO-C2 : Public Administration

PO-C5 : Public Policy

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

- N.B. :—** (i) All questions are compulsory.
(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *one* of the following : [20]
 - (a) Critically examine the differences between Public Administration and Private Administration.
 - (b) Define 'Good Governance'. Take a brief review of practices and reforms towards the establishments of Good Governance.
2. Answer any *one* of the following : [20]
 - (a) Explain the meaning, nature and features of New Public Administration.
 - (b) Explain systems approach and decision-making approach to the study of Public Administration.
3. Answer any *one* of the following : [20]
 - (a) Critically examine the process of Public Policy making.

P.T.O.

(b) Discuss the Group approach and Incremental approach to the study of Public Policy.

4. Answer any *one* of the following : [20]

- (a) Explain the meaning, nature and scope of Public Policy.
- (b) Discuss the impacts of Globalization on Policy making.

5. Write short notes on (any *four*) : [20]

- (a) New Public Management
- (b) Financial Accountability
- (c) Development Administration
- (d) Role of Transnational Actors in Public Policy
- (e) National Rural Health Mission
- (f) Global Policy Process.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणताही **एक** प्रश्न सोडवा : [20]

- (अ) लोकप्रशासन आणि खाजगी प्रशासन यातील फरकाचे चिकित्सक मूल्यमापन करा.
- (ब) सुशासनाची व्याख्या लिहा. सुशासनाच्या प्रस्थापनेसाठी वापरण्यात आलेल्या पद्धती आणि करण्यात आलेल्या सुधारणा यांचा थोडक्यात आढावा घ्या.

2. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]
(अ) नवलोकप्रशासनाचा अर्थ सांगून स्वरूप आणि वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
(ब) लोकप्रशासनाच्या अभ्यासाचा व्यवस्थावादी दृष्टिकोन आणि निर्णयग्राही दृष्टिकोन स्पष्ट करा.
3. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]
(अ) सार्वजनिक धोरण निर्मिती प्रक्रियेचे चिकित्सक परीक्षण करा.
(ब) सार्वजनिक धोरणाच्या अभ्यासाचे गट सिद्धांत आणि वृद्धी सिद्धांत यांची चर्चा करा.
4. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]
(अ) सार्वजनिक धोरणाचा अर्थ, स्वरूप आणि व्याप्ती स्पष्ट करा.
(ब) सार्वजनिक धोरणावरील जागतिकीकरणाच्या आलेल्या परिणामांची चर्चा करा.
5. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]
(अ) नव सार्वजनिक व्यवस्थापन
(ब) आर्थिक उत्तरदायित्व
(क) विकासाचे प्रशासन
(ड) सार्वजनिक धोरण निर्मितीतील आंतरराष्ट्रीय घटकांची भूमिका
(इ) राष्ट्रीय ग्रामीण आरोग्य अभियान
(फ) वैश्विक धोरण निर्मिती प्रक्रिया.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5503]-EXT-3

M.A. (Part I) EXAMINATION, 2019

POLITICAL SCIENCE

PO-C3 : Political Institutions in India

PO-C6 : Issues in World Politics

(Compulsory Paper)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) All questions are compulsory.
(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *one* of the following : [20]
 - (a) Critically examine the role of legislature of India in the period of globalization.
 - (b) Write an essay on ‘strong centre’ framework.
2. Answer any *one* of the following : [20]
 - (a) Discuss the structure, powers and functions of Central Information Commission and Central Vigilance Commission.
 - (b) Critically examine the relationship between the President and Prime Minister of India.
3. Answer any *one* of the following : [20]
 - (a) Define the term “Coercive Diplomacy”. Explain various methods of coercive diplomacy.
 - (b) Critically evaluate the role of internal factors in framing the foreign policy.

P.T.O.

4. Answer any *one* of the following : [20]
- (a) Critically discuss the nature and features of armed conflict in the 21st century.
- (b) Write an essay on “challenges for sustainable development”.
5. Write short notes on (any *four*) : [20]
- (a) Active state
- (b) Principle of collective responsibility and accountability to the Legislature
- (c) Judicial Activism
- (d) CTBT
- (e) Nature and features of New World Order
- (f) Humanitarian Intervention.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]
- (अ) जागतिकीकरण पर्वातील भारताच्या कायदेमंडळाच्या भूमिकेचे चिकित्सक परीक्षण करा.
- (ब) “प्रबल केंद्रशासन चौकट” यावर निबंध लिहा.
2. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]
- (अ) केंद्रिय माहिती आयोग आणि केंद्रिय दक्षता आयोग यांची रचना, कार्ये आणि अधिकारांची चर्चा करा.
- (ब) भारताचा राष्ट्रपती आणि प्रधानमंत्री यातील परस्परसंबंधावर टिकात्मक परीक्षण करा.

3. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]
(अ) “सक्तीच्या राजनय” संकल्पनेची व्याख्या लिहा. सक्तीच्या राजनयाच्या विविध पद्धती स्पष्ट करा.
(ब) परराष्ट्र धोरणतील अंतर्गत घटकांची भूमिका यांचे चिकित्सक परीक्षण करा.
4. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]
(अ) 21व्या शतकालील शस्त्र संघर्षाचे स्वरूप आणि वैशिष्ट्ये यांची चिकित्सा करा.
(ब) “चिरंतन विकास अंमलात आणण्यासमोरील आव्हाने” यावर निबंध लिहा.
5. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणताही चार) : [20]
(अ) कृतीशील राज्य
(ब) कायदेमंडळाशी संबंधीत सामूहिक जबाबदारी आणि उत्तरदायित्याचे तत्व
(क) न्यायालयीन सक्रियता
(ड) सी.टी.बी.टी. (CTBT)
(इ) नवीन जागतिक व्यवस्थेचे स्वरूप आणि वैशिष्ट्ये
(फ) मानवी हस्तक्षेप.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5503]-EXT-4

M.A. (Part I) EXAMINATION, 2019

(For External)

POLITICAL SCIENCE

PO-01 : Modern Political Ideologies

PO-05 : Social Movement in India

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) All questions are compulsory.
(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer *one* of the following : [20]
 - (a) Explain the features of modern liberalism.
 - (b) Write Ideology of Feminism.
2. Answer any *one* of the following : [20]
 - (a) Explain the principles of Democratic Socialism.
 - (b) Critically examine the ideology of fascism.
3. Answer any *one* of the following : [20]
 - (a) Explain the nature and scope of New Social Movements.
 - (b) Write the leadership Ideology and issues of Bharatiya Kisan Union.
4. Answer any *one* of the following : [20]
 - (a) Explain Dalit Movement in India.
 - (b) Write the issue of land reform in India.

P.T.O.

5. Write short notes on (any four) : [20]

- (a) Meaning of Environmentalism
- (b) Liberal Feminism
- (c) Progressive Nationalism
- (d) Hamal Panchayat in Pune
- (e) Dalit Panthers
- (f) Issue of sexual and domestic violence.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे उत्तर द्या : [20]

- (अ) आधुनिक उदारमतवादाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (ब) 'स्त्रीवाद' ही विचारप्रणाली लिहा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर द्या : [20]

- (अ) लोकशाही समाजवादाची तत्वे स्पष्ट करा.
- (ब) फॅसिझम या विचारप्रणालीचे टीकात्मक परीक्षण करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे उत्तर द्या : [20]

- (अ) नवीन सामाजिक चळवळींचे स्वरूप आणि व्याप्ती स्पष्ट करा.
- (ब) भारतीय शेतकरी संघटनेचे नेतृत्व, विचारप्रणाली आणि उठविलेले प्रश्न लिहा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर द्या : [20]

- (अ) भारतातील दलित चळवळ स्पष्ट करा.
- (ब) भारतातील जमीन सुधारणेची समस्या लिहा.

5. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणत्याही चार) :

[20]

- (अ) पर्यावरणवादाचा अर्थ
- (ब) उदारमतवादी स्त्रीवाद
- (क) प्रागतिक राष्ट्रवाद
- (ड) पुणे येथील हमाल पंचायत
- (इ) दलित पॅथर्स
- (फ) लैंगिक व कौटुंबिक हिंसेची समस्या.

munotes.in

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5503]-EXT-5

M.A. (Part I) EXAMINATION, 2019

(For External)

POLITICAL SCIENCE

PO-02 : Political Thinkers in Modern Maharashtra

PO-06 : Political Process in Modern Maharashtra

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Answer any *one* of the following : [20]
 - (a) Discuss Dr. Ambedkar views on casteism.
 - (b) Critically evaluate Chiplunkars thought on social reforms.
2. Answer any *one* of the following : [20]
 - (a) Explain Agarkar's views on Gender inequality.
 - (b) Critically examine Savarkar's views on Hindu Nationalism.
3. Answer any *one* of the following : [20]
 - (a) Analyse impact of caste on politics of Modern Maharashtra.
 - (b) Discuss Samyukta Maharashtra Movement in the context of Maharashtra.

P.T.O.

4. Answer any *one* of the following : [20]
- (a) Explain the growing impact of urban economy on the politics of Maharashtra.
- (b) Discuss the dominance and critics of cooperative sectors in Maharashtra.
5. Write short notes on any *four* : [20]
- (a) Tarabai Shinde and Gender equality
- (b) Depressed Class Mission
- (c) Javadekar's views on 'Satyagraha'
- (d) Challenges to Maratha hegemony
- (e) Rise of urban interest
- (f) Features of Congress Party in Maharashtra.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
- (अ) डॉ. आंबेडकरांच्या जातीयवादाविषयी चर्चा करा.
- (ब) सामाजिक सुधारणांविषयी चिपळूणकरांच्या विचारांचे चिकित्सक परीक्षण करा.
2. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
- (अ) लैंगिक विषमतेविषयक आगरकरांचे विचार स्पष्ट करा.
- (ब) हिंदू राष्ट्रवादविषयी सावरकरांच्या विचारांचे चिकित्सक परीक्षण करा.
3. कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
- (अ) महाराष्ट्रातील राजकारणावर जातीच्या प्रभावाचे विश्लेषण करा.
- (ब) महाराष्ट्राच्या संदर्भात संयुक्त महाराष्ट्र चळवळीची चर्चा करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

(अ) महाराष्ट्राच्या राजकारणावरील शहरी अर्थव्यवस्थेचा प्रभाव स्पष्ट करा.

(ब) महाराष्ट्रातील सहकारक्षेत्राचे वर्चस्व व पेचप्रसंगाची चर्चा करा.

5. संक्षिप्त टीपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

(अ) ताराबाई शिंदे आणि लैंगिक समता

(ब) बहिष्कृत हितकारिणी सभा

(क) सत्याग्रहाविषयीचे जावडेकरांचे विचार

(ड) मराठा वर्चस्वाला असणारी आव्हाने

(इ) शहरी हितसंबंधाचा प्रश्न

(फ) महाराष्ट्रातील काँग्रेस पक्षाची वैशिष्ट्ये.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5503]-EXT-6

M.A. (Part I) EXAMINATION, 2019

(For External)

POLITICAL SCIENCE

PO-03 : Inequality and Exclusion

PO-07 : State Politics in India

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

- N.B. :—** (i) All questions are compulsory.
(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *one* of the following : [20]

(a) Write an essay on the different manifestation of the idea of Exclusion.

Or

(b) Write an essay on the emergence of new middle class in India.

2. Answer any *one* of the following : [20]

(a) Discuss the strategies of empowerment of women in India.

Or

(b) Discuss 'caste' as the basis of social exclusion in India.

3. Answer any *one* of the following : [20]

(a) Discuss water dispute between Karnataka and Tamil Nadu.

Or

(b) Discuss the socio-political dimensions of the concept of class.

P.T.O.

4. Answer any *one* of the following : [20]

(a) Discuss the multiple bipolar politics in Bihar.

Or

(b) Explain the changing nature of party competition in Indian politics.

5. Write short notes on any *four* : [20]

(a) Problems faced by religious minorities in India

(b) Bodo movement in Assam

(c) Idea of inequality

(d) Linguistic organisation of states

(e) States Reorganisation Commission

(f) AIADMK.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

(अ) 'वगळलेले जाती समूह' या संकल्पनेचे विविध अविष्कार यावर निबंध लिहा.

किंवा

(ब) भारतातील नव्या मध्यम वर्गाच्या उदयावर निबंध लिहा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

(अ) भारतातील स्त्रियांच्या सक्षमीकरणाच्या व्यूहरचनांची चर्चा करा.

किंवा

(ब) 'भारतातील सामाजिक वगळण्यांच्या प्रक्रियेचा जात एक आधार' - चर्चा करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
(अ) कर्नाटक व तामीळनाडू यांच्यातील पाणी संघर्षाची चर्चा करा.
किंवा
(ब) वर्ग या संकल्पनेच्या सामाजिक-राजकीय पैलूंची चर्चा करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
(अ) बिहार मधील बहुआयामी द्विध्रुवीय राजकरणाची चर्चा करा.
किंवा
(ब) भारतीय राजकारणातील दलांच्या प्रतियोगितेच्या बदलते स्वरूप स्पष्ट करा.
5. खालीलपैकी कोणत्याही चार टीपा लिहा : [20]
(अ) भारतातील धार्मिक अल्पसंख्यांचे प्रश्न
(ब) आसामधील बोडा चळवळ
(क) विषमतेची संकल्पना
(ड) राज्यांची भाषिक, पुनर्रचना
(इ) राज्य पुनर्रचना आयोग
(फ) ऐआयऐडीमके.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5503]-EXT-7

M.A. (Part I) EXAMINATION, 2019

(For External)

POLITICAL SCIENCE

PO-04 : India's Foreign Policy

PO-08 : Human Rights

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *one* of the following : [20]

(a) Discuss the various determinants of India's foreign policy.

Or

(b) Explain the role played by India in Non-Aligned Movement.

2. Answer any *one* of the following : [20]

(a) Discuss India's initiative in global politics with special reference to economic interest.

Or

(b) Examine India's role in weapon control.

3. Answer any *one* of the following : [20]

(a) Discuss the origin and development of Human Right with reference to U.N.

Or

(b) Discuss the world wide challenges in Human Rights.

P.T.O.

4. Answer any *one* of the following : [20]

(a) Discuss origin, functions and limitation of the National Human Rights Commission.

Or

(b) Write an essay on the role of social movements in the protection of Human Rights.

5. Answer any *four* short notes : [20]

(a) Indo-China border issue

(b) Issue of Naxalism

(c) C.T.B.T.

(d) Individual Rights

(e) Dalit Movement and Human Right

(f) Right to education.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

(अ) भारताच्या परराष्ट्रधोरणाच्या विविध घटकांची चर्चा करा.

किंवा

(ब) अलिप्ततावादी चळवळीतील भारताची भूमिका स्पष्ट करा.

2. खालीलपैकी **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

(अ) आर्थिक हितसंबंधाच्या विशेष संदर्भात भारताच्या जागतिक राजकरणातील सहभागाची चर्चा करा.

किंवा

(ब) शस्त्रास्त नियंत्रणाबाबत भारताच्या भूमिकेचे परीक्षण करा.

3. खालीलपैकी **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

(अ) संयुक्त राष्ट्रसंघाच्या विशेष संदर्भात मानवी हक्कांचा उगम व विकास यांची चर्चा करा.

किंवा

(ब) मानवी हक्कापुढील जागतिक आव्हानांची चर्चा करा.

4. खालीलपैकी **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

(अ) राष्ट्रीय मानवी हक्क आयोगाच्या उगम, कार्ये व मर्यादांची चर्चा करा.

किंवा

(ब) मानवी हक्क संरक्षणातील सामाजिक चळवळीची भूमिका यावर निबंध लिहा.

5. खालीलपैकी कोणतेही **चार**वर थोडक्यात टीपा लिहा : [20]

(अ) भारत-चीन सीमा प्रश्न

(ब) नक्षलवादाचा प्रश्न

(क) सी.टी.बी.टी. करार

(ड) व्यक्तीचे हक्क

(इ) दलीत चळवळ आणि मानवी हक्क

(फ) शिक्षणाचा अधिकार.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5503]-EXT-8

M.A. (Part II) EXAMINATION, 2019

(For External)

POLITICAL SCIENCE

PO-C7 : Political Thinking in Modern India

PO-C10 : Traditions of Political Thought

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *one* of the following questions : [20]
 - (a) Explain Maulana Azad's views on 'Religion' and 'Politics'.
 - (b) Explain M. N. Roy's thought on "Basic Democracy".
2. Answer any *one* of the following questions : [20]
 - (a) Explain Confucius' contribution to "Political Thought".
 - (b) Critically examine the Karl Marx's theory of surplus value.
3. Answer any *one* of the following questions : [20]
 - (a) Explain Mahatma Gandhi's thought on "Gram Rajya".
 - (b) Describe the Ram Manohar Lohia's concepts of "Liberty, Equality and Justice."

P.T.O.

4. Answer any *one* of the following questions : [20]

- (a) Critically examine the views of J. S. Mill on "Liberty".
- (b) Explain Machiavelli's 'Classification of State'.

5. Write any *four* of the following short notes in **100** words each : [20]

- (a) Explain Lokmanya Tilak's views on Swadeshi.
- (b) Describe Pandit Nehru's concept of "Democracy".
- (c) Explain Abu-Naser-al-Farabi's views on "Ethics and Politics".
- (d) State Frantz Fanon's "Decolonization Theory".
- (e) Explain Dr. Ambedkar's concept of "State Socialism".
- (f) Explain Lock's concept of "Property".

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणताही **एक** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

- (अ) मौलाना आझाद यांचे 'धर्म व राजकारण' याविषयीचे विचार स्पष्ट करा.
- (ब) एम.एन. रॉय यांचे 'मूलभूत लोकशाही' वरील विचार स्पष्ट करा.

2. खालीलपैकी कोणताही **एक** प्रश्न सोडवा : [20]

- (अ) कन्फ्युशियसचे राजकीय विचारातील योगदान स्पष्ट करा.
- (ब) कार्ल मार्क्सच्या 'अतिरीक्त मूल्य सिद्धांताचे' टिकात्मक परीक्षण करा.

3. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]
- (अ) महात्मा गांधी यांचे 'ग्रामराज्य' विषयीचे विचार स्पष्ट करा.
- (ब) राम मनोहर लोहिया यांच्या 'स्वातंत्र्य, समता व न्याय' या संकल्पनांचे वर्गीकरण करा.
4. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]
- (अ) जे. एस. मिलच्या 'स्वातंत्र्यासंबंधी' विचाराचे टिकात्मक परीक्षण करा.
- (ब) मॅकियाव्हेलीने 'राज्याचे केलेले वर्गीकरण' स्पष्ट करा.
5. खालीलपैकी कोणत्याही चारवर थोडक्यात टिपा लिहा : [20]
- (अ) लोकमान्य टिळकाचे स्वदेशीविषयक विचार स्पष्ट करा.
- (ब) पंडित नेहरू यांच्या 'लोकशाही' संकल्पनेचे वर्गीकरण करा.
- (क) अबु-नाझर-अल-फराबी यांचे 'नैतिकता व राजकारण' याविषयीचे विचार स्पष्ट करा.
- (ड) फ्रँटझ-फॅनन यांचा 'निर्वसाहतीकरणाचा' सिद्धांत सांगा.
- (इ) डॉ. आंबेडकर यांची 'राज्य समाजवादाची' संकल्पना स्पष्ट करा.
- (फ) लॉकची 'मालमत्ता'विषयक संकल्पना स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5503]-EXT-9

M.A. (Part II) EXAMINATION, 2019

(For External)

POLITICAL SCIENCE

PO-C8 : Political Sociology

PO-C11 : Political Process in India

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Answer any *one* of the following : [20]
 - (a) Define Political Sociology. Discuss meaning, nature and origin of political sociology.
 - (b) Discuss meaning and nature of Power and Authority.
2. Answer any *one* of the following : [20]
 - (a) Discuss the concept 'End of Ideology'.
 - (b) Explain the role of Caste, Race and Religion in Patriarchy System.
3. Answer any *one* of the following : [20]
 - (a) Review the electoral politics in India from 1999 onwards.
 - (b) Discuss the nature of party system in India with special reference to decline of congress regime.

P.T.O.

4. Answer any *one* of the following : [20]

- (a) Discuss inter-state disputes in India.
- (b) Discuss the role of caste in Indian Politics with special reference to Dalit Movement.

5. Write short notes on (any *four*) : [20]

- (a) Meaning and Concept of Class
- (b) Bureaucracy on agent of State
- (c) Race and Patriarchy
- (d) Limits of Caste Politics
- (e) Naxalite Movement
- (f) Caste Association.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर द्या : [20]

- (अ) राजकीय समाजशास्त्राची व्याख्या द्या. राजकीय समाजशास्त्राच्या अर्थ, स्वरूप व उदयाची चर्चा करा.
- (ब) सत्ता व अधिकार यांच्या अर्थ व स्वरूपाची चर्चा करा.

2. कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर द्या : [20]

- (अ) 'विचारप्रणालीचा अंत' या संकल्पनेची चर्चा करा.
- (ब) पितृसत्ताक व्यवस्थेमधील जात, वंश व धर्म यांची भूमिका स्पष्ट करा.

3. कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर द्या : [20]
- (अ) 1999 नंतरच्या निवडणुकीच्या राजकारणाचा आढावा घ्या.
- (ब) काँग्रेसच्या राजवटीच्या व्हासाच्या संदर्भात भारतातील पक्षपद्धतीच्या स्वरूपाची चर्चा करा.
4. कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर द्या : [20]
- (अ) भारताच्या विविध आंतरराज्य वादाची चर्चा करा.
- (ब) दलित चळवळीच्या विशेष संदर्भात भारतीय राजकारणातील जातीच्या भूमिकेची चर्चा करा.
5. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]
- (अ) वर्ग अर्थ व संकल्पना
- (ब) नोकरशाही राज्याचे एक साधन
- (क) वंश व पितृसत्ताक पद्धती
- (ड) जातीच्या राजसत्ताक पद्धती
- (इ) नक्षलवादी चळवळ
- (फ) जातीय संघटना.